

ביאורים

הרמב"ם התחיל לעסוק בקבוצות השונות המתייחסות לאגדות חז"ל באופן רחוק מן המציאות. בסעיף הקודם עסק באלה המבינים את אגדות חז"ל כולן כפשוטן וחושבים שזו האמת, ובסעיף זה עוסק בקבוצה השנייה - אלה שמבינים את דברי חז"ל כפשוטן, אך בגלל זה מזלזלים בדברי חז"ל ומפקפקים באמיתותם.

הרמב"ם מגנה את הקבוצה הזו בחריפות רבה. הקבוצה הראשונה לוקה בחוסר חכמה בלבד, ואילו הקבוצה הזו מזלזלת בדברי חכמינו הגדולים ודוחה אותם. הזלזול שלהם אינו נובע מהבנה עמוקה בענייני אלוהות, אלא מחוסר ידיעה והבנה. בדרך כלל, על קבוצה זו נמנים אנשים שעיקר עיסוקם בדברים הנראים לעין, ופחות בחכמות העוסקות בעניינים שכליים, ולכן ההבנה שלהם בעניינים אלו מוגבלת מאד. הרמב"ם נוגע כאן בתופעה מצויה שאנו נפגשים איתה פעמים רבות גם מעבר לעניין זה של אגדות חז"ל. לפעמים לאדם ישנן קושיות על ריבונו של עולם או על חכמי התורה, וקושיותיו אינן נובעות מבעייתיות שיש בהנהגת ה' או בדברי החכמים אלא מחוסר ההבנה של האדם.

מעבר לזה, כל הגישה של קבוצה זאת לחכמים היא מתנשאת ומזלזלת. במקום לראות בחכמים אנשי מעלה ולקבל את דבריהם בענווה ובהכנעה, הם בוחרים ללעוג להם ולבטל את דבריהם.

הבנה זו חשובה מאוד כהקדמה לעיסוק באותן הבטחות הקשורות לעולם הזה, כדי להתרחק מפירוש מסולף לדברי חז"ל בעניין ההבטחות העתידיות, העלול לגרום ליחס שטחי לדברים או לחילופין לזלזול בהם.

הרחבות

• היחס לשתי הכתות

אבל הם סקלים יותר מן הפת הראשונה והרבה מהם פתיית. הרב שילת עומד על ההבדל ביחסו של הרמב"ם לשתי הכתות. על הראשונה הוא מקונן, ואת השנייה הוא מגנה בחריפות רבה. וכך כותב הרב שילת: "הרמב"ם מלמד כאן לימוד גדול: 'אמונת חכמים' שאין עימה דעת - נעשית לרועץ, ומשיגה תוצאות הפוכות ממטרתה... לעומת זאת, היהירות והזלזול של הכת השנייה כלפי גדולי הדורות - הן תכונותיה של 'כת ארורה' ומזיקה, ובסופו של חשבון אנשיה הם גם 'ותר סכלים מן הכת הראשונה ויותר פתיים' [מהדורת שילת עמ' קנד].

• הביסוס השכלי ל'אמונת חכמים'

לפי שהם משיבים על אנשים גדולים ונשיאים אשר נתבררה חכמתם לחכמים. הרמב"ם תוקף את הלועגים לאגדות חז"ל בהציגו טענה שכלית - כיוון שהתבררה חכמתם של חז"ל, בהכרח גם דברי האגדה שלהם נאמרו בחכמה. בדרך הזו הולך גם ריה"ל: "ומן הדין שנשמוך עליהם, מאחר שנתאמתה חכמתם ויראתם והשתדלותם, וקהלם הגדול אשר לא תתכן בו קנוניה. ולא נחשוד במאמרם, אלא נחשוד בהבנתנו" [כוזרי מאמר שלישי פסקה ג]. אולם ריה"ל אינו מבסס את אמיתות דברי החכמים רק על חכמתם, אלא גם על רמתם הרוחנית ועל הציבור הגדול שקיבל את דבריהם.

שאלות לדין

"אבל הם סקלים יותר מן הפת הראשונה והרבה מהם פתיית". מדוע?

האם גם היום קיימת תופעה של אנשים 'חכמים' בעיניהם המזלזלים בחז"ל? מהו היקף התופעה ומהם נזיקיה?

לעילוי נשמת ר' רענן אשר בן רחל ז"ל

והפת השנייה - הם רבים גם כן. והם אותם שראו דברי החכמים, או שמעוים והבינו אותם על פשוטם; וקשבו שלא כונו חכמים בו - זולתי^ו מה שמורה עליו פשט הדבר. והם באים לסכל אותם^ו ולגנותם, ומוציאים דבה על מה שאין בו דבה וילעגו על דברי חכמים לרגעים. וסוברים שהם נבונים יותר וששכלם יותר זך מהם; ושהם עליהם השלום, נפתים^ו, גרועי השכל, סכלים בכלל המציאות^ו - עד שלא היו משיגים דבר חכמה בשום פנים. ורב הנכשלים בזה השבוש - המתחסיס^ו לחכמת הרפואה ומהבילים^ו בגזרת הפוכבים^ו; לפי שהם במחשבתם נבונים, וחכמים בעיניהם, ומחדדים ופילוסופים.

ארייות הכת השנייה

וכמה הם רחוקים מן האנושות^ו אצל אותם שהם חכמים ופילוסופים על האמת! אבל הם סכלים יותר מן הפת הראשונה והרבה מהם פתיית^ו. והיא פת ארורה - לפי שהם משיבים^ו על אנשים גדולים ונשיאים אשר נתבררה חכמתם לחכמים^ו. ואלה הפתאים, אלו היו עמלים בחכמות עד שהיו יודעים היאך ראוי לסדר ולכתב הדברים בחכמת האלהות והדומה להם מן הדברים, אצל ההמון ואצל החכמים; ובינו החלק המעשי מן הפילוסופיא, אז היו מבינים אם החכמים זכרונם לברכה - חכמים, אם לא; והיה מתבאר להם ענין דבריהם.

זולתי - רק, בלבד. **לסכל אותם** - לעשותם סכלים, בלי דעת. **נפתים** - קל לפתות אותם ולהוציאם מדעת האמת. **סקלים בכלל המציאות** - בלא דעת בענייני העולם. **המתחסיס** - השייכים או המחשיבים את חכמת הרפואה. **מהבילים** - מזלזלים. **בגזרת הפוכבים** - אסטרולוגיה. **רחוקים מן האנושות** - רחוקים מלהיחשב אנשים חכמים מול החכמים האמיתיים. **פתיית** - שטות. **משיבים** - מדברים ומקשים.